

A magyarországi juh- és kecsketej-termelés,
valamint a Magyar Juh- és Kecsketejgazdasági
Közhasznú Egyesület elmúlt 20 éve

Egy civil szervezet életében a 20 év nagy idő!

Magyar Juhászat és Kecsketenyésztés

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság
25. évfolyam
2016/6

A szerkesztőbizottság tagjai: **Bátor Árpád**, a Juh Terméktanács elnöke, **Dr. Jávor András**, egyetemi tanár, elnökségi tag, **Dr. Kukovics Sándor**, ügyvezető igazgató, Juh Terméktanács, **Dr. Békési Gyula**, **Dr. Mucsi Imre**, egyetemi tanár,
Szerkesztette: **Avar László**

A magyarországi juh- és kecsketejtermelés, valamint a Magyar Juh- és Kecsketejgazdasági Közhasznú Egyesület elmúlt 20 éve

Egy civil szervezet életében 20 év nagy idő! Sikerek és kudarok egyaránt jelen vannak benne. Ezeket a fenti címmel Hódmezővásárhelyen, 2016. május 20-án szervezett konferencián elhangzottak alapján foglaljuk össze, a tanulságokkal együtt.

Az ágazati kép

A magyarországi juh- és kecsketejtermelés, bár sok évszázados múltra tekinthet vissza (pl. alig 250–280 évvel ezelőtt a tejgazdaság alapvetően a rackáktól kifejt tejtől függött), mégis kicsit mostohagyermekként kezeli e két tejágazatot az utókor hazánkban. Bár az 1960-as évek közepén fejték a juhok legnagyobb hányadát (kb. 66%-ot), a legtöbb juhtej termelésére és felvásárlására mégis 1970-ben került sor, amely év a gyapjú- és a hústermelés fontossága tekintetében fordulópontjának számít. Ekkor kezdődött el érdemben növekedni a juhhús (meghatározóan élő vágójuh) export és a gyapjú jelentősége csökkenni. Az évtizedek alatt a kettő 25:75%-os aránya megfordult, amely folyamat a rendszerváltást követően érte el a mélypontját, amikor megszűnt a gyapjúár 75,5%-os állami támogatása.

A kecsketejtermelésnek a juhtejtermelésnél is mostohább sors jutott.

Az arányok jobb megértéséhez meg kell jegyezni a következő adatokat. Az 1900-as évek elején Magyarország jelenlegi határai között mintegy hárommillió juhot és negyedmillió kecskét tartottak termelésben és tenyésztésben. Természetesen a két világháború következményei meglehetősen erős hatást gyakoroltak a megmaradt juhok és kecskék számára, az azokat tartó gazdaságok számára, valamint a termelés színvonalára. A II. világháborút követően a juhállomány erőteljes fejlesztésen ment keresztül, amelyben a gyapjútermelés növelése játszotta a főszerepet,

a bárányhús inkább mellékterméknek számított, a tej viszont 1970-ig egyértelműen társtermék szerepet töltött be. A változás kiindulópontja az 1970. évre tehető, amikor az élőállat-export intenzív emelkedésével az élő vágóállat vált a főtermékké, s a gyapjú fokozatosan melléktermékké degradálódott. Az utóbbi folyamat az 1990-es évek eleji rendszerváltással vált teljessé.

A hústermelés növelése és a hús minőségének javítása különböző fajtakeresztezők rendszerbe állításával (szapora és egyoldalú húsfajták sorozatos behozatala), valamint az expressz pecsenyebárány-hizlalás uralkodóvá válásával vált teljessé. A tejtermelés zuhanórepülésbe kezdett, ami az 1980-as évek közepén újra jelentős csúcsra jutott, de csak az 1970-es érték feléig ért el. Azt követően, a rendszerváltás folyamatával párhuzamosan és a tejkeresztezett állatpopulációk döntő hányadának felszámolásával (arab piacra történő értékesítésével) ismét zuhanás következett be.

A kecsketartás és -tejtermelés az 1960-as évek elejétől a magán kisgazdaságokba szorult vissza, jóllehet az 1950-es években még jelentős szerepet játszott a „magyar barna” és a „magyar fehér” fajta tenyésztésének fejlesztése importból származó szánentáli és alpesi (valamint toggenburgi és anglo-núbi) fajták tenyészgyedei felhasználásával. Ezzel együtt a szövetkezeti szektor egyes szereplőinél az 1970-es évek második felében, majd az 1980-as évek elején újraindult néhány tenyészállatimporthoz alapozott fejlesztési program (pl. Szendrői Állami Gazdaság, Szigetcsépi és a Sárvári Szövetkezet). Az 1990-es évek közepén ismét elindult egy kecsketejtermelési programsorozat, amelynek keretében létrejöttek tenyésztő szervezetek, és megalakították az ágazati szövetséget is. Az utóbbi 10 év sikeres működést követően megszűnt, és a tenyésztéssel kapcsolatos fel-

1. táblázat: A Magyarországon felvásárolt juhtej mennyisége (millió liter)

Év	Mennyiség
1960	4,8
1965	12,7
1970	22,9
1975	7,7
1980	4,4
1985	10,6
1990	3,9
1995	1,1
1996	1,213
1997	1,305
1998	1,338
1999	1,481
2000	1,454
2001	1,324
2002	1,511
2003	1,383
2004	1,250
2005	1,050
2006	0,950
2007	0,760
2008	0,673
2009	0,688
2010	0,817
2011*	0,483
2012	0,680
2013	0,706
2014	0,720
2015	0,778

* egy nagy tejfeldolgozó csődeljárás miatt kiesett év közben
 Forrás: Magyar Juh- és Kecsketejgazdasági Közhasznú Egyesület, 2016

adatok a juhtenyésztést koordináló szövetség tevékenységébe integrálódtak. A tejtermelés és tejgazdasággal kapcsolatos tevékenység az 1996-ban alakult Magyar Juhtejgazdasági Egyesülethez kapcsolódott.

A juhtej és kecsketej termelésének elmúlt évtizedekben tapasztalt változásait az 1. és 2. táblázatban foglaltuk össze.

Az Egyesület megalakulásának közvetlen előzményei

Az 1970-es évek második felében bekövetkezett juhtejtermelés-csökkenést az 1980-as évek elején termelésemelkedés követte, ami együtt járt új tejfajták importjával és keresztezések keretében való kipróbálásával. Új tejkeresztett állományok jöttek létre számos állami gazdaságban és termelőszövetkezetben.

A Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztérium (MÉM) ágazati specializációs programot hirdetett 1984. december 1-jén, amelynek alapját az **OTÁF** (Országos Takar-

2. táblázat: A felvásárolt és feldolgozott kecsketej mennyisége Magyarországon (millió liter)

Év	Mennyiség
1960–1999	?
2000	0,681
2001	1,264
2002	2,104
2003	2,157
2004	1,650
2005	1,100
2006	0,950
2007	0,850
2008	0,800
2009	0,760
2010	0,700
2011	0,660
2012	0,600
2013	0,630
2014	0,620
2015	0,880

Forrás: Magyar Juh- és Kecsketejgazdasági Közhasznú Egyesület, 2016

3. táblázat: Az első osztályú minőségű juhtej és kecsketej támogatásának hatása a minőségre

Megnevezés	Juhtej						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Keret (millió liter)	2	2	2	2	2	2	2
Támogatás (Ft/liter)	25	25	25	25	25	30	35
Minimál ár (Ft/liter)	100	110	120	130	140	145	155
Keret kihasználás (%)	65,25	66,9	74,05	72,7	66,2	75,55	92,2
	Kecsketej						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Keret (millió liter)	0	0	0	3	3	3	2,25
Támogatás Ft/liter				15	15	20	20
Minimál ár Ft/liter				90	90	95	95
Keret kihasználás (%)				22,7	42,13	70,1	95,86

Forrás: MJJKKE, 2016

mányozási és Állattenyésztési Felügyelőség – dr. Németh János), az **AKI** (Agrárgazdasági Kutató Intézet – dr. Ráky Zoltán) és az **ÁTK** (Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóközpont – Dr. Kukovics Sándor) együttműködése keretében kidolgozott ágazatfejlesztési program jelentette. Sajnos, a MÉM az ágazatspecializációs programhoz nem rendelt megfelelő forrásokat, ezért annak megvalósítása a kezdeti sikerek után elakadt.

A kiskérődzők tejtermelésének fejlesztése terén elért kutatási eredmények bemutatásának eredményeként a Dr. Kukovics Sándor által képviselt Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóközpont 1989 szeptemberében (Izrael, 1989. szeptember 25–30. – **IV. International Conference of Machine Milking of Small Ruminants**) elnyerte a **Kiskérődzők Gépi Fejése – V. Nemzetközi Konferencia** rendezési jogát.

A konferencia megrendezésére 1993. május 14–20. között került sor Budapesten, 33 országból 180 résztvevő jelenlétében. A konferencia tudományos programja, szervezettsége, valamint a juh- és kecsketejtermelő gazdaságok bemutatása mellett nagy sikert hozott az a tény is, hogy e konferenciák történetében először a konferenciát megelőzően elkészítettük és megjelentettük a konferencia előadásait tartalmazó, 660 oldalas kiadványt.

Az 1990-es évek elején kezdődött gazdasági átalakulási folyamat egyik eredményeként 1993-ban megszűnt a juhtejfeldolgozás (sajtüzem, Gic) a Dunántúlon, aminek következtében a tejtermelés is visszaesett, s a tejlő keresztezett állományok nagy hányadát az arab húspiacra értékesítették. A tejfeldolgozás 1994-ben ugyan újraindult (Cserpes Sajt-

műhely, Kapuvár), de ez a nagy állományok elvesztését nem akadályozta meg. Nagyobb juh- és kecsketejfeldolgozási program csak 2001-ben indult újra (TEBIKE Kft., Győr).

A hazai juhtejtermelés visszaesésének megállítása céljából elkezdődtek a tárgyalások az ágazatban érdekelt szereplők (termelők, feldolgozók, kutatók, kereskedők) között, és ennek első eredményeként 1995-ben mintegy 30 fővel részt vettünk a Tej Világszövetség (International Dairy Federation) kongresszusán (Kréta, Görögország, 1995. október 15–21.). A saját szervezésű program keretében (a hivatalos program mellett) juh- és kecskefarmok, valamint tejfeldolgozók meglátogatására is sor került.

Az Egyesület megalakulása és első sikerei

Az ágazat szereplőit előbb laza szervezetként összefogó szerveződés első lépésként csatlakozni kívánt az akkor már csaknem négy éve működő Tej Terméktanácshoz, de annak vezetése szerint az akkor termelt kétmilliárd liter tehéntej mellett az egymillió litert alig meghaladó mennyiségű juhtejjel nem tudott érdemben foglalkozni a szervezet. E tény és a megelőző évek tapasztalatai, valamint a juhtejtermelés „visszahozása” céljából Gelejen 1996. február 26-án önálló szervezetként alakult meg a Magyar Juhtejgazdasági Egyesület. Megalapítói az öt juhtejfeldolgozó üzem (Gelej, Hajdúböszörmény, Kistelek, Kunszentmárton /Bakonszeg/ és Kapuvár), az általuk szervezett juhtejtermelők (akkor mintegy 120 gazdaság), a juhtejtermelés

fejlesztésével (ÁTK) és a tej feldolgozásával (MTKI) foglalkozó kutatók-fejlesztők, valamint a juhsajt exportját végző TERIMPEX külkereskedelmi vállalat voltak.

A szervezet első komoly tevékenysége a juhtej mennyiségének növelését, valamint minőségének javítását célzó kutatások eredményeinek értékelése és az azokra épülő minősítési rendszer kidolgozása volt. A kapott eredmények alapján az Egyesület kidolgozta az első osztályú juhtej termelésének támogatási rendszerét, amelyet az akkori kormányzat néhány hónapos egyeztetés alapján elfogadott, és 1997. január elsejével be is vezetett a gyakorlatba.

Az akkor 20 Ft/liter szinthez indult támogatás jelentős hatással volt a tejmennyiség növekedésére és minőségének javulására. A következő években nemcsak a tejtermelés emelkedett több mint 40%-kal, de az előállított tej minősége is rohamos fejlődésen ment keresztül. Ennek folyamatát a 3. táblázatban mutatjuk be.

Az Egyesület tevékenységének másik sikere volt, hogy az Állattenyésztési Kutatóintézet (Herceghalom) közösen elnyerte a „**Juh- és kecsketermelés a közép- és kelet-európai országokban**” (Sheep and Goat Production in Central and Eastern European Countries) című FAO-konferencia megrendezésének jogát. A Budapesten 1997. november 29. – december 2. között megrendezett konferencia programja keretében Gelejen juhajtó és juhtejtermék bemutatóra, Üllő – Dóra-majorban pedig kecskeajtó és termék-bemutató (tej és hús) megszervezésére került sor. A konferencia programjában 24 ország 200 résztvevője ismerkedett a hazai eredményekkel és mutatta be legújabb K+F eredményeit. A konferencia sikerét jelentős mértékben növelte, hogy az előadásokat tartalmazó kiadványt (Dr. Kukovics Sándor, az ÁTK osztályvezetője és egyben az Egyesület elnöke szerkesztésében) a FAO 1998-ban (a FAO REU Technical Series 50) kiadta.

E konferencia tiszteletére (1997, november 20.) szerkesztette meg és adta ki a Magyar Juh- és Kecsketermelés Egyesület a „Magyarországi Juh- és Kecsketermékek – Hungarian Sheep and Goat Products” című kétnyelvű angol-magyar kiadványát. Az első kiadványt az utána következő években további, kibővített kiadások követték 1998-ban, 2000-ban, 2003-ban, 2008-ban és 2013-ban (1. ábra).

Az Egyesület **2010. augusztus 8-án** megkapott közhasznú minősítés-eredménye-

ként **Magyar Juh- és Kecsketermelés Egyesület**ként működött tovább. A **2011. december 15-én** megtartott közgyűlés az Egyesület nevében is hivatalossá tette a kecsketej és -tejtermékek előállításával való foglalkozást, ennek megfelelően azóta **Magyar Juh- és Kecsketermelés Egyesület**ként működik. Az illetékes Budapest Környéki Törvényszék a hivatalos felül-

Magyar Kecsketermelés és -Tenyésztők Országos Szövetsége létrehozásában, valamint 1998-ban és 1999-ben az **első osztályú minőségű kecsketej** termelési támogatásának (**15,- Ft/l**) kidolgozásában és elfogadtatásában. E támogatás bevezetésére 2000. január 1-jén került sor. E támogatás bevezetése pozitív hatással volt az előállított kecsketej minőségére, valamint a kecsketej termelésnek a

1. ábra: Magyarországi juh- és kecsketermékek 1997–1998–2000–2003–2008–2013

vizsgálat eredményeként **2015. október 28-ával** megerősítette az Egyesület közhasznú minősítését.

A megalakulást követő évtized

A „**Kiskérődzők Gépi Fejése VI. Nemzetközi Konferencia**” (Athén, Görögország, 1998. szeptember 29. – október 3.) programjában az Egyesület szervezésében mintegy 30 ágazati szereplő vett részt. A konferencia hivatalos programja mellett az Egyesület tejelőjuh és -kecske-farmok, valamint tejfeldolgozók meglátogatását szervezte meg az Athén és Thessaloniki közötti régióban.

Az Egyesület 1998. január elején segítséget nyújtott a kecskeágazat szereplőinek a

fekete-szürke gazdaságból a fehér gazdaságba való átkerülésére. A minőségre és a mennyiségre gyakorolt folyamat jó nyomon követhető a 3. táblázatban.

A Debreceni Egyetemen közös programként (Debrecen, 1998) az Egyesület részese volt a nemzetközi juhtenyésztési konferencia szervezésének, juhajtó- és juhtejtermék-bemutató kivitelezésének.

A Debreceni Egyetemen és a Magyar Kecsketermelés és -Tenyésztők Országos Szövetségével való együttműködésben az Egyesület részese volt az „**A kecsketermelés jelene és jövője**” című konferencia megszervezésének, valamint az azonos címmel megjelent könyv szerkesztésének (Kukovics Sándor és Jávör András) és kiadásának. A konferencia programja keretében fenti Szövetség kecs-

kefajta-, kecsketej- és hústermék-bemutatót is szervezett, mely utóbbi keretében mintegy 150-féle terméket kóstolhattak meg a résztvevők.

A Magyar Juhtejgazdasági Egyesület a Magyar Kecsketartók és -Tenyésztők Országos Szövetségével 1999-ben közösen vezette be a sajtobemutatókat és kóstoltatásokat a **„Budavári Pezsgő- és Borfesztivál”** programjába. E négy napos fesztivál keretében 2005-ig nagy sikerrel tartottak juh és kecske tejtermék és hústermék (pl. kolbász-) bemutatókat és kóstoltatásokat. A különböző évek hazai kiállításain (Farmer Expo, Kaposvári Állattenyésztési Napok, Alföldi Állattenyésztési Napok, OMÉK), a két szervezet 2005-ig közösen vett részt.

A 2000. évtől az első osztályú juhtej és kecsketej termelési támogatásának meg- és fenntartása érdekében jelentős erőfeszítésekre került sor a kormányzat képviselőivel való tárgyalásokban, ahol az Egyesület és a Szövetség erre irányuló törekvéseit a Juh Termék-tanács folyamatosan támogatta.

Sajnos, 2004. január 1-jétől az EU-tagsági következményeire való hivatkozással a kormány megszüntette ezt a támogatást, jóllehet notifikálására lett volna mód, és e támogatás – a tehéntej-támogatáshoz hasonlóan – a mai napig is működhetne. A politikai háttér és akarat megváltozására az Egyesület és a Szövetség parlamenti interpellációkat indított, és tanulmányokat készített a kormány számára a juhtejtermékként országba jutó imitációk kezelése céljából, de sajnos hiába. (Azóta is jelentős mennyiségben érkezik juhtejimitáció, „bryndza” és „bryndzina” formájában az országba, amelynek alapanyagában az 50%-ot sem ér el a juhtej aránya, s amelyeket „szlovák juhtúró”-ként értékesítenek az üzletekben és a piacokon. A hivatalos elemzéseink eredményei szerint ez az évi kb. 300 tonna olyan áron érkezik az országba, amelyek az ottani alapanyagárat sem fedezik!)

A hazai termelésű juh- és kecsketej, valamint tejtermék bemutatása és népszerűsítése céljából az Egyesület és a Szövetség közös „Magyarországi Juh- és Kecsketejtermék-Verseny”-t szervezett Budapesten: **2001**-ben a Pólus Centerben, **2003**-ban a WEST-END CITY CENTER-ben és 2005-ben az OMÉK keretében. Az előbbi kettő esetében a hazai szakmai zsűri mellett a hazánkba akkreditált nagykövetségek (USA, Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Svédország, Németország és Ausztria) agrár- és kereskedelmi

attaséiból álló zsűri is minősítette a terméket. Mindhárom esetben a fogyasztók képviselőiből álló bíráló bizottság is részt vett a versenyző termékek elbírálásában.

A tej, és ezen belül a juh- és a kecsketej emberi táplálkozásban betöltött szerepének megismertetése céljából az Egyesület és a Szövetség a Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézettel közösen **2001. október 8-án és 9-én** kétnapos konferenciát szervezett Budapesten **„A tej szerepe a humántáplálkozásban”** címmel. A konferencián a teljes pálya (termelés – feldolgozás – hatósági ellenőrzés – dietetika – gasztroenterológia – allergológia – belgyógyászat, immunológia, stb.) minden részletét átfogta, és jelentős viták után megegyezéshez vezetett. Attól kezdve a humántáplálkozással foglalkozó szakemberek egyértelműen kijelentették, hogy az emberi táplálkozásban 0,25 liter tejnek megfelelő tej és tejtermék napi fogyasztása az ajánlott mennyiség. Ezt megelőzően a tejfogyasztás ártalmairól beszéltek.

Az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézettel közösen az Egyesület pályázatot nyújtott be a cigája és más őshonos juhajták termelésének és megőrzésének lehetőségeinek vizsgálatára. A pályázatot magyar-albán közös projektként nyertük el az **„European Regional Focal Point on Animal Genetic Resources”** című FAO program keretében. A régió országait magába foglaló konferenciára 2004-ben került sor Albániában, majd 2005-ben Budapesten. Az utóbbi konferencián 14 ország 40 kutatója vett részt, akiknek előadásait Kukovics Sándor és *Kristaq Kume* szerkesztésében **„Possible way of conservation the multipurpose Tsigai and other indigenous sheep breeds in Central, Eastern European and Balkan Countries” /A többhasznú cigája és más őshonos juhajták megőrzésének lehetséges módjai a közép- és kelet-európai, valamint balkán országokban/** címmel 2006-ban jelentette meg a FAO.

A második évtized eredményeiből

Az Egyesület a Farmer Expo keretében 2006-ban és 2007-ben a tejtermék-bemutatók mellett juhhústermék-bemutatókat is szervezett. Az utóbbi bemutatókra az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézettel, valamint a Juh Termék-tanáccsal való együttműködés keretében került sor.

Az Egyesület a Debreceni Egyetemmel, a Juh Termék-tanáccsal, valamint az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézettel közösen **2008**-ban **„A juhtermék előállítás jelene és jövője az EU-ban”** címmel nemzetközi konferenciát szervezett Debrecenben a Farmer Expo keretében, az Agrármarketing Centrum támogatásával. A konferencián a COPA-COGECA, Franciaország, Spanyolország, Lengyelország és Románia képviselői vettek részt, a hazai szakemberek mellett (100 résztvevő). Az elhangzott előadások Kukovics Sándor és Jávör András szerkesztésében az Egyesület és a Debreceni Egyetem közös kiadványaként jelentek meg, 466 oldal terjedelemben.

A konferencia mellett az Egyesület juh- és kecsketejtermék-bemutatót szervezett. Az Egyesület, a Juh Termék-tanács, a Magyar Nemzeti Gasztronómiai Szövetség, valamint a Farmer Expo együttműködésével és az Agrármarketing Centrum támogatásával a debreceni és a Debrecen környéki éttermek és szakácsaik számára versenyt rendezett juh- és kecskehúsból, valamint juh- és kecsketej termékek felhasználásával készített ételek készítésére és kóstoltatására. A versennyel párhuzamosan az Egyesület (Dr. Kukovics Sándor szerkesztésében) **„Juh- és kecskeételeinkből”** 35 ételt tartalmazó kis szakácskönyvet is kiadott, amelyben a versenyben indult éttermeket és ételeiket is bemutatta. A versennyel párhuzamosan megtartott kóstoló keretében az 500 adag étel mintegy egy óra alatt elfogyott, ami erőteljesen ellentmond annak a köztudatban keringő tételnek, hogy a magyar ember csak a birkapörköltet ismeri és fogyasztja szívesen.

A fenti programban bemutatott juhhústermék-fejlesztések eredményeit (a juh- és kecsketej termékek mellett) az Egyesület 2008-ban, 2009-ben és 2010-ben a Kaposvári Állattenyésztési Napok keretében is kóstoltatta. Az utolsó évi program végrehajtásához a Magyar Fejlesztési Banktól nyert el támogatást az Egyesület.

Az Agrármarketing Centrumtól elnyert támogatás segítségével **2008**-ban az Egyesület összeállította a 2001-ben megrendezett, **„A tej szerepe a humán táplálkozásban”** című könyv kéziratának első változatát. A könyv kiadására **2009**-ben került sor a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Hivatal mecénatúravezetése, valamint az Agrármarketing Centrum támogatásával a Magyar Juhtejgazdasági Egyesület és a Tej Termék-tanács

együttműködésének eredményeként, Dr. Szakály Sándor emlékének szentelve, Dr. Kukovics Sándor szerkesztésében, mintegy 650 oldal terjedelemben. Az 5000 nyomtatott formában és 12000 DVD-n megjelent könyvet az Egyesület megfelelő példányszámban eljuttatta a Magyar Dietetikusok Országos Szövetségének és a Magyar Védőnők Országos Egyesületének, hogy a tejfogyasztásról keringő zavaros vélemények kitisztuljanak. Emellett minden humánegészségügyi- és agrárképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmény részére is elegendő példány jutott az oktatás segítéséhez. A könyv megjelenésének egyik nagy eredménye, hogy attól számítva a napi tej- és tejtermékfogyasztás ajánlott szintje 0,5 literre emelkedett a humán táplálkozásban, Magyarországon (2. ábra).

Mintegy évtizedes egyeztetés eredményeként az Egyesület közgyűlése 2010-ben elfogadta, hogy bevezeti és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalával hivatalos eljárásban engedélyezteteti az Egyesület juhtejtermékekre vonatkozó termékvédjegyét. A termékvédjegyet („Garantált minőségű magyar juhtejtermék” – 3. ábra) végül is 2010. augusztus 8-i hatállyal sikerült bejelenteni, s az engedélyezési folyamat 2012-

ben fejeződött be, de hatálya a bejelentés napjától számítódik.

2011-ben az Egyesület meghívást kapott a Farkaslakán (Erdélyben) megrendezett „I. Galaktikus Tej Világkonferenciára”. A júliusban megrendezett konferencián tartott előadások mellett az Egyesület által felajánlott díjak („A tej szerepe a humán táplálkozásban” című könyv példányok) képezték a tejtermékverseny fő nyereményeit. A kistermelői rendelet adta tejfeldolgozási lehetőségek és az EU-engedélyszámmal működő tejfeldolgozók termelési feltételeinek összehasonlítását egy előadás keretében értékelte az Egyesület az OMÉK keretében megrendezett, sajtókészítéssel foglalkozó konferencián.

A 2012-ben Spanyolországban (Gran Canaria, 2012. szeptember 24–29.) megrendezett „Kecske-világkongresszus”-on az Egyesület elnyerte az „Európai Regionális Kecskekonferencia 2014” című rendezvény rendezési jogát a Világszövetségtől (IGA). A konferencia megrendezésére határon átnyúló magyar-román szervezésben került sor 2014-ben (Debrecen, 2014. április 7.-10. – Nagyvárad, 2014. április 11.-13.). A konferencián 29 országból 200 fő vett részt. A konferencia ke-

retében egy **FAO-workshopra** (2014. április 9.) is sor került. A konferencia és a workshop megrendezéséhez az Egyesület a Széchenyi 2020-program keretében, valamint a FAO-tól jelentős pályázati támogatásban részesült. A konferencia és az elvégzett munka sikerét az is jelzi, hogy a FAO megbízásából a workshop, valamint a konferencia válogatott előadásainak megszerkesztésére az Egyesület felkérést kapott a FAO-tól. A csaknem 400 oldalasra sikerült kiadvány 2015-ös dátumjelzéssel, de 2016. március elején jelent meg, Dr. Kukovics Sándor szerkesztésében (4. ábra).

A 2009-ben megjelent „**A tej szerepe a humán táplálkozásban**” című könyv nemzetközi elismerését is jelenti, hogy az Egyesület képviselőjében Dr. Kukovics Sándort kérték fel (Dr. Németh Tímea társszerzőségével) az amerikaiak által szerkesztett „**Milk and Dairy Products in human nutrition**” címmel 2013-ban megjelent könyv tejfehérjéjével foglalkozó fejezetének elkészítésére (2. ábra).

A 2014-ben rendezett konferencia programja keretében került sor a **IV. Magyarországi Kecske- és Juhtejtermék-verseny** megrendezésére (2014. április 8.), amelyen a hazai szakemberek mellett spanyol, olasz, dél-afrikai és lengyel szakér-

2. ábra: A tej szerepe a humántáplálkozásban

3. ábra: A hivatalos termékvédjegy

tökből álló nemzetközi zsűri is minősítette a termékeket. A versenyen részt vett termékeket a konferencia résztvevői is kóstolhatták és minősíthették.

2012–2015 között az Egyesület konzorciumi tagként vett részt az **Új Széchenyi-terv „Élelmiszerek és sportélelmiszerek újszerű nyomonkövetési rendszerei, eredetvédelme és a biztonságosságuk garantálása analitikai, sport- és táplálkozás-élettani vizsgálatok révén”** című, **TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0008** számú K+F projekt megvalósításában, amelyben az **„Alacsony allergén hatású tejet termelő egyedek azonosítása összehasonlító fehérjeanalízissel”** című alprojekt munkáit végezte el. **2013–2015** között az EGERFOOD Kft. konzorciumi vezetésével a TÁMOP program keretében 56 üzemben (juh és kecske) termelt tej minőségvizsgálata (3.000 minta), kazein- és DNS-vizsgálata mellett mintegy 60 tejfeldolgozási, 72 emésztési, és számos végtermékvizsgálatot folytatott az MTKI, a CORVINUS Egyetem, a Debreceni Egyetem és az F-FOOD Kft. bevonásával. A projekt klinikai vizsgálati programok kidolgozásával fejeződött be. Az eredmények alapján fajták és üzemek közötti egyértelmű eltéréseket, valamint jelentős egyedi különbségeket sikerült kimutatni. Ennek alapján megállapítottuk, hogy lehetséges csökkentett allergén hatású tej és tejtermék előállítása juhtej és kecsketej bázison, ami újabb K+F programok indítását teszi lehetővé.

Az Egyesület **2013**-ban részt vett a Juh Terméktanács által kidolgozott ágazati stratégiai terv javaslat létrehozásában. **2014–2015**

években részese volt a kiskérődző-ágazat fejlesztését célzó, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara ernyője alatt dolgozó munkacsoport tevékenységének. A kidolgozott (és 2015. október elején a kormánynak benyújtott) program tartalmazza az első osztályú juhtej (0,2 €/liter) és kecsketej (0,15 €/liter) termelését támogatásának szükségességét is – az Egyesület javaslata alapján.

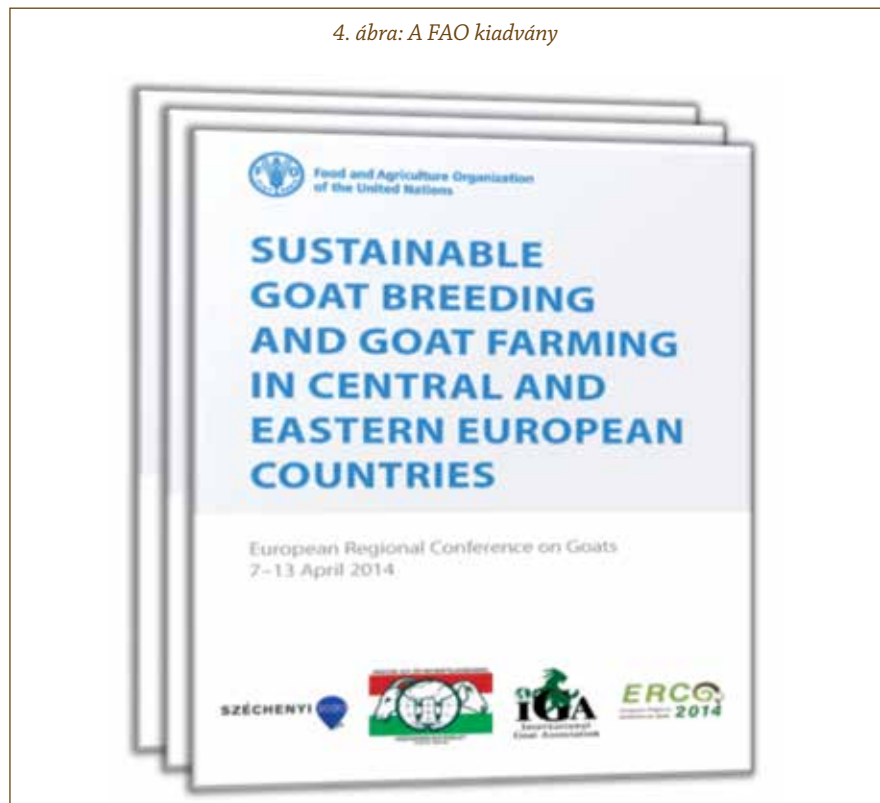
E fenti munkához kapcsolódóan az Egyesület **2015** áprilisában elemzést készített

a kiskérődzőtej ágazatról az FM Agrárpiaai Főosztálya részére az első osztályú minőségű juhtej és kecsketej támogatásának ismételt bevezetéséhez.

A COPA (Európai Farmerok Szövetsége) Working Party on Sheep and Goat (Juh- és Kecse-munkacsoportja) **2015.** június 29-én két évre elnökhelyettségé választotta Dr. Kukovics Sándort (az Egyesület elnökét, a Juh Terméktanács ügyvezető igazgatóját). Ennek előzménye az előző 10 év munkájának elismerése volt. Dr. Kukovics Sándor részese volt az Európai Parlament részére a Közösség juh- és kecskeágazati fejlesztési programját kidolgozó szakértői munkacsoportnak (egy-egy spanyol, francia, olasz, görög, angol és ír szakértő társaságában). Dr. Kukovics Sándor javaslatára került bele az **Európai Parlament 2008. július 19-én** meghozott határozatába, hogy vissza kell állítani a juhágazatban az egyed alapú direkt támogatást, valamint 20- és 30%-kal emelni szükséges az EU mezőgazdasági termékpromócióinak társfinanszírozását.

A Juh Terméktanáccsal közösen az Egyesület **2015**-ben kidolgozta a kistermelői rendelet kiegészítéséről (tejtermelők, -feldolgozók továbbképzésére vonatkozó), valamint a CLA- (sajtos nyirokcsomó-gyulladás) és a CAEV-mentesítésről szóló programjavaslatokat, és be is nyújtotta azokat a Nemzeti

4. ábra: A FAO kiadvány

Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalnak.

Az Egyesület **2013–2015**-ben sorozatos tárgyalásokat folytatott az FM Agrárpiaci, valamint Agrár-közgazdasági Főosztályaival az első osztályú juhtej és kecsketej termelési támogatásának ismételt bevezetéséről. A tárgyalások 2015. július - augusztus - szeptember folyamán államtitkári és államtitkár-helyettesi szintre emelkedtek. A javaslat elfogadását követően az Egyesület **2015. december** végén kapott hivatalos helyettes államtitkári levelet arról, hogy támogatás az FM-ből átkerült a Vidékfejlesztési Program keretébe (amelynek indoka az alacsony forrásigény és a kevés elérhető hazai forrás volt). /

Csak emlékeztetőül jegyezzük meg, hogy az első osztályú juhtej termelési támogatása alig hat hónapos tárgyalás eredményeként született meg 1996-ban és vezették azt be 1997-ben. Ehhez az első osztályú kecsketej esetében két évre (1998–1999) volt szükség. Az e támogatások ismételt bevezetésére vonatkozó, a kormánnyal folyó tárgyalások már több mint három éve (2013–2016) tartanak (igaz, közben EU-finanszírozási periódusváltásra és kormányváltásra is sor került). A kiskérődző-ágazat fejlesztési stratégiája továbbra is tartalmazza e támogatásféleségek újbóli bevezetésének szükségességét./

A lehetséges jövő elemei

Egyértelműen következik a bemutatott adatokból, hogy a minőség alapú támogatás ismételt bevezetése hiányában visszafejlődik a kiskérődzőtejjel-ágazat. A juh és kecske ÁTK (itt nem tárgyalt) támogatásának igénybe vételi lehetősége ugyanakkor jelentős technikai és technológiai fejlesztéseket tehet lehetővé az ágazatban, ami el nem hanyagolható segítségnek számít. A kiskérődző-ágazat stratégiai fejlesztési programja továbbra is tartalmazza az első osztályú juhtej (0,2 €/liter) és kecsketej (0,15 €/liter)

termelésének támogatását. A program megvalósítása a kormány döntésétől függ. Addig is, a VP keretén belül a tejtermelők hozzájuthatnak egy támogatáshoz.

A Vidékfejlesztési Program keretében a kiskérődzőtejjel-termelők a termékvédegy alapján évi 1.000–3.000 € közötti támogatáshoz juthatnak már 2016-tól. Ehhez megfelelő alapot ad a juhtejre vonatkozó termékvédegy, valamint a kecsketejre vonatkozóan 2016. június végén beadandó egyesületi ernyő-termékvédegy („**Garantált minőségű magyar kecsketejtermék**”). A vonatkozó rendelet előkészítése folyamatban van, de a 2016. évre a termelők már hozzá juthatnak e támogatáshoz.

Az Egyesület a vonatkozó EU-s és hazai tejcsofagrendelet lehetőségeit kihasználva beadta „**tej- és tejtermék-termelői szervezet**”-ként való elismerési kérelmét, külön juhtejre és külön kecsketejre, a rendelet előírásainak megfelelően. Az elismerési folyamat egy-két hónapos időtartamát követően az Egyesület jogosult lesz EU-s és hazai promóciós pályázatokban való részvétellel és több-

letforrás megszerzésére. E plusz promóciós források lehetővé teszik, hogy a hazai juh- és kecsketej- és tejtermékfogyasztást – a megfelelő promóciós programok folytatásával – el lehessen mozdítani a 0,09 kg/fő/év szintről. Ugyanakkor szélesebb körben meg tudjuk ismertetni a hazai fogyasztókkal a valódi magyar juh- és kecsketejtermékeket, hogy ne olcsó imitációkat vásároljanak.

A juh- és kecskeágazatban – a benne dolgozó termelők és azok termelési feltételei ismeretében – a közeli jövőben mindenképpen szükség lesz az állatjóléti támogatás bevezetésére a többletmunka hatékonyságának növelése és annak elismerése céljából. E támogatásféleséggel azt a többletfoglalkoztatást és a vidéki környezet fenntartása szükséges segíteni és elismerni, amit e két ágazat az egész társadalom számára nyújt. E többletfoglalkoztatás a kiskérődző-ágazatban bőven meghaladja egyéb állattartó ágazatok értékének két és fél-háromszorosát egységnyi értékre vetítve! Ez a különbség még nagyobb tejtermelő kiskérődzők tartása esetében!

DR. KUKOVICS SÁNDOR